

บทที่ ๑

บทนำ

บรรดากวีที่มีชื่อมากมายหลายท่านในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่ละท่านต่างก็สร้างผลงานทางวรรณคดีไว้คนละหลาย ๆ ชิ้น แต่ไม่มีกวีใดที่จะมีชื่อเสียงเด่นเท่าพระยาอิศราอนุภาพ (อัน) ทั้งนี้เนื่องจากพระยาอิศราอนุภาพ (อัน) ได้รับการยกย่องว่าเป็นกวีเพียงผู้เดียวในรัชกาลนี้มีฝีปากเป็นเลิศในเชิงฉันท เพราะแต่งฉันทได้ไพเราะอย่างยิ่ง จนถึงกับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานรางวัลเมื่อแต่งอุเทนคำฉันทมูลเกล้าฯถวาย นับเป็นเกียรติประวัติอย่างสูงสำหรับกวีท่านนี้ เนื่องจากยังไม่เคยปรากฏว่ามีกวีใดได้รับเกียรติเช่นนั้นมาก่อนเลย ดังที่พระราชวรรังสรรค์ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ทรงพระนิพนธ์อ้างไว้ในหน้าคำนำของอุเทนคำฉันทว่า "ม.จ. ปิยภัคคีนารถ ทรงเล่าวาเมื่อแต่งเสร็จแล้วเขียนลงสมุดค่า ๔ เล่ม นำมูลเกล้าฯถวายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานรางวัลเงิน ๔ ชั่ง เคี้ยวนี้คนนับนั้นก็ยังอยู่"^๑

นอกจากพระยาอิศราอนุภาพ (อัน) จะได้รับการยกย่องดังกล่าวแล้ว ยังได้ชื่อว่า เป็นกวีที่มีความสามารถเป็นเยี่ยมทั้งทางบรรยายและทางพรรณนาอีกด้วย ดังที่นิรันดร นวมารค กล่าวไว้ในประวัติวรรณคดีไทย เล่ม ๔ ว่า "ทั้งที่ปรากฏงานน้อยชิ้น แต่ก็แสดงให้เห็นปรากฏว่าเป็นนักเลงฉันทที่มีฝีปากดีเยี่ยมทั้งทางบรรยายและพรรณนา"^๒

^๑พระยาอิศราอนุภาพ (อัน), อุเทนคำฉันท, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๔), หน้าคำนำ.

^๒นิรันดร นวมารค และคณะ, ประวัติวรรณคดีไทย เล่ม ๔, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (พระนคร : โรงพิมพ์พิริยกิจ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๕.

สุวิทย์ สัจโยคะ กล่าวว่า "กวีท่านนี้มีฝีปากในเชิงฉันททางพรรณนาเป็นเยี่ยม"^๑

แม่แต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท กวีเอกสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นกวีร่วมสมัยกับพระยาอิศรานุกภาพ (อิน) ก็ยังทรงยกย่องกวีผู้นี้ให้เป็นกวีเอกเทียบด้วยศรีปราชญ์ พระยาตรัง และนายนรินทรธิเบศร์ (อิน) โดยทรงกล่าวไว้ในโคลงนิราศพระประชม (พระประโทน) ซึ่งพระองค์ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๗ ครั้งดำรงพระยศเป็น กรมหมื่นวงศาธิราชสนิท โคลงบทนั้นมีดังนี้

กำศรวลศรีปราชญ์ทั้ง	ทวาทศ มาสฤา
อีกพิพิศดาลีพจน์	พรำพร้อง
ตรังนิราศนรินทรจร	เรจเรือง กรวญพอ
สารโลกเรียมแรมน้อง	ยิ่งถ้อยทั้งมวญ ^๒

หมายความว่า การกรำกรวญแสดงความอาลัยอาวรณ์ในความรักของศรีปราชญ์ ทวาทศมาส พระพิพิศดาลี พระยาตรัง และ นายนรินทรธิเบศร์ ก็ดี ยิ่งถ้อยกว่าถ้อยคำของพิพิศดาลีถึงน้อง

^๑สุวิทย์ สัจโยคะ, ประวัติวรรณคดีไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๑๘), หน้า ๒๘๒.

^๒พ.ณ. ประมวลมารค (ผู้รวบรวม), ประชุมนิราศคำโคลง (พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒๘.

จากข้อความในโคลงที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น พอจะเป็นหลักฐานยืนยันให้เห็นว่า พระยาอิศรานุกภาพ (อัน) หรือพระพิพิชสาลี* ที่โคลงนิราศพระประชมของกรมหมื่นวงศ์ราชราชนันทกวางถึง จะต้องเป็นกวีที่มีชื่อทางแต่งบทร้อยกรองมานานแล้ว อย่างน้อยที่สุดคงก่อนสมัยรัชกาลที่ ๔ แน่

บทกวีนิพนธ์ของพระยาอิศรานุกภาพ (อัน) เท่าที่ปรากฏหลักฐานมีเพียง ๓ - ๔ เรื่องเท่านั้น นับว่าพระยาอิศรานุกภาพ (อัน) เป็นกวีเอกที่ผลิตผลงานทางวรรณกรรมไว้น้อยชิ้นมากเมื่อเทียบกับกวีเอกอื่น ๆ เช่น เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์กวีเอกสมัยอยุธยาตอนปลาย ไก่ทรงพระนิพนธ์วรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ทั่วไปประมาณ ๒ - ๓ เรื่อง หรือเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ก็มีผลงานทางวรรณคดีปรากฏประมาณ ๓ - ๑๐ เรื่อง และแม้แต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส กวีร่วมสมัยของพระยาอิศรานุกภาพ (อัน) เอง ก็มีผลงานทางวรรณคดีปรากฏมากประมาณ ๑๑ - ๑๓ เรื่อง ทั้งนี้ตามข้อเท็จจริงแล้ว พระยาอิศรานุกภาพ (อัน) น่าจะมีผลงานปรากฏมากกว่านี้ เพราะเป็นกวีเอกผู้หนึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ ผลงานส่วนใหญ่ของกวีผู้นี้จะเป็นคำประพันธ์ประเภทคำฉันท์ เฉพาะวรรณคดีคำฉันท์ พระยาอิศรานุกภาพ (อัน) แต่งไว้ถึง ๓ เรื่อง ได้แก่ สุขณคำฉันท์ สุตรธนูคำฉันท์ (สุขณคำฉันท์) และอุเทนคำฉันท์ หากจะนำผลงานทางฉันท์ของกวีโบราณตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมาพิจารณาเปรียบเทียบแล้ว พระยาอิศรานุกภาพ (อัน) จะมีผลงานทางฉันท์มากเป็นอันดับสองรองจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งทรงได้ชื่อว่าเป็นเอกทัศทางนี้โดยเฉพาะ หากจะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้

*พระพิพิชสาลี คือ ราชทินนามเดิมก่อนได้เลื่อนเป็นพระยาอิศรานุกภาพ.

วรรณกรรมคำฉันท์ทั้ง ๓ เรื่องของพระยาอิศรานุภาพ (อัน) คือ สุชนคำฉันท์
 สุครุชนคำฉันท์ (สุชนคำฉันท์) และอุเทนคำฉันท์ นั้น ผู้วิจัยประทับใจเรื่องอุเทนคำฉันท์
 มากที่สุดยิ่งกว่าเรื่องใด ทั้งนี้เพราะขณะที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาวิชาตามหลักสูตรปริญญา
 มหามัถิต แผนกภาษาไทย สาขาวรรณคดี คณะอักษรศาสตร์ ผู้วิจัยได้เลือกเรียนวิชา
 วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรปริญญาามหามัถิต แผนกภาษา
 ตะวันออก และได้ทั้งรองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมันตกา บรรยายชีวิตรักอัน
 เต็มไปด้วยความอ่อนหวาน สดชื่น และแสนจะโลดโผนของพระเจ้าอุเทน แห่งแคว้น
 วัศตราชแล้ว ผู้วิจัยรู้สึกประทับใจในชีวิตรักของท่านมาก จึงเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้
 ให้เลือกศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้

นอกจากนี้ภายหลังที่ผู้วิจัยได้อ่านอุเทนคำฉันท์แล้ว พบว่าอุเทนคำฉันท์เป็น
 หนังสือคำฉันท์ที่อ่านง่าย และมีความไพเราะเพราะเพราะพริ้งอย่างยิ่งเล่มหนึ่ง แมว่าพระยา
 อิศรานุภาพ (อัน) จะแต่งอย่างถูกต้องเพื่อรักษาแบบแผนของฉันทลักษณ์ไว้โดยเคร่งครัด
 ก็ตาม แต่บางตอนก็มีลีลาคล้ายกลบท บางตอนก็มีลักษณะคล้ายคำพูดธรรมดา อันจัด
 เป็นศิลปะการแต่งประการหนึ่ง ทำให้ฉันทพระยาอิศรานุภาพ (อัน) มีเสียงไพเราะ
 สละสลวยทั้งระรื่นหู ยิ่งกว่านั้นผู้แต่งยังสามารถผูกเรื่องได้ดี ชวนให้ใคร่ติดตาม
 เสมอ **เพราะ**สนุกสนานเพลิดเพลินมาก ท่านองเรื่องคล้ายเทพนิยาย สรุปลแล้ว
 บทกวีนิพนธ์เรื่องอุเทนคำฉันท์ของพระยาอิศรานุภาพ (อัน) เป็นคำฉันท์ที่นำอ่านมาศึกษา
 ค้นคว้าอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเรื่องนี้ เพื่อศึกษาให้เห็นชัดเจนว่ามีสิ่งใดบ้างเป็น
 ปัจจัยให้อุเทนคำฉันท์มีเสน่ห์คลึงใจให้ชวนอ่านชวนติดตามและเป็นที่ยกย่อง จนได้รับ
 พระราชทานรางวัลเงินสดจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ทราบ
 กันแล้ว

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้อ่านพบหนังสือหลายเล่ม กล่าวถึงเรื่องราวของพระเจ้า
 อุเทนไว้อย่างน่าสนใจ นอกเหนือจากอุเทนคำฉันท์แล้ว บางเล่มกล่าวถึงกำเนิดอัน

พิสดารของพระเจ้าอุเทน บางเล่มกล่าวถึงชีวิตรักอันโลดโผน หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของพระเจ้าอุเทน เป็นทำนองนิยายนิทาน หรือนิทานคติธรรม บางเล่มเป็นบทละคร บางเล่มเป็นนิทานพื้นบ้าน เป็นต้นว่า เรื่องพระอุเทนราช เรื่องนางขยา เรื่อง สว่างราวาสวาทิตตา กถาสรีตสาคร และรัตนาวลี ฯลฯ หนังสือที่กล่าวมาเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสนใจใคร่ศึกษาว่าเรื่องราวอันแท้จริงของพระเจ้าอุเทนมีอย่างไร เป็นบุคคลในยุครใด สมัยใด หนังสือดังกล่าวนั้นได้เค้าเรื่องจากที่ไหน ที่มาของเรื่องมาจากแหล่งเดียวกับอุเทนคำฉันท์ใช่หรือไม่ มีเนื้อเรื่องเหมือนหรือแตกต่างกันตรงไหน และอย่างไรบ้าง

๒) เหตุผลประการสุดท้าย อันเป็นมูลเหตุจูงใจให้ ผู้วิจัยตกลงเลือกศึกษาค้นคว้า เรื่องอุเทนคำฉันท์ของพระยาอิศรานุกภาพ (อัน) ก็คือ ยังไม่มีผู้ใดศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้มาก่อนเลย โดยมากผู้วิจัยอื่น ๆ มักจะให้ความสนใจเฉพาะวรรณคดีเอกเด่น ๆ หรือผลงานของกวีเอกอื่น ๆ เท่านั้น เช่น ลิลิตพระลอ กาพย์หอโคลงเห่เรือของเจ้าฟ้ากุ้ง งานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) หรือพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นต้น ฉะนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าน่าจะได้อะไรศึกษาค้นคว้า เพราะนอกจากจะไม่เป็นการซ้ำซ้อนกับงานของผู้วิจัยคนอื่น ๆ แล้ว ยังเป็นการนำผลงานของพระยาอิศรานุกภาพ (อัน) มาเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักในหมู่นักวิจารณ์วรรณคดียิ่งขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย

อุเทนคำฉันท์ของพระยาอิศรานุกภาพ (อัน) เป็นหนังสือคำฉันท์ที่ไม่ใคร่จะได้ รับการกล่าวขวัญถึง หรือมีความแพร่หลายเหมือนคำฉันท์เรื่องอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วเป็นคำฉันท์เรื่องแรกที่ได้รับรางวัลเงินสด มีหนังสือวรรณคดีหรือวรรณคดีวิจารณ์ น้อยเล่มมากที่กล่าวหรือวิจารณ์เรื่องอุเทนคำฉันท์ บางเล่มแทบมิได้กล่าวถึงเลย เช่น ประวัติวรรณคดีฉบับของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อกล่าวถึงผลงานของ กวีสำคัญในสมัยรัชกาลที่ ๔ ก็ไม่ปรากฏชื่อและผลงานของพระยาอิศรานุกภาพ (อัน) มีหนังสือวรรณคดีบางเล่มที่กล่าวถึงอุเทนคำฉันท์ แต่ก็มักให้รายละเอียดสั้น ๆ ระบุ

เพียงว่าเป็นผลงานชิ้นเอกของพระยาอิศรานุภาพ (อัน) เท่านั้น ผู้ที่กล่าวถึงเรื่อง
อุเทนคำฉันท์ไว้อย่างพอสมควรมีดังนี้คือ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสนีย์ วิลาวรรณ กล่าวไว้ในประวัติวรรณคดีและ
การประพันธ์^๑ กล่าววิจารณ์ไว้สั้น ๆ ว่า อุเทนคำฉันท์มีความไพเราะและประณีต
กว่าสุธนคำฉันท์ และ สุทรชนูคำฉันท์ ทำนองแต่งเลียนฉันท์โบราณได้แนบเนียนมาก

๒. คร. สิทธา พิณีภูวคัล กล่าวไว้ในความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย^๒
แต่เพียงว่า อุเทนคำฉันท์มีความไพเราะนุ่มนวลกว่าสุธนคำฉันท์ ทั้งยังมีความประณีต
สละสลวยกว่าอีกด้วย

๓. เปลื้อง ณ นคร กล่าวแนะนำพระยาอิศรานุภาพ (อัน) ไว้ในหนังสือ
ประวัติวรรณคดีสำหรับนักศึกษา^๓ อย่างสั้น ๆ ว่า พระยาอิศรานุภาพ (อัน) เป็นกวี
ที่มีชื่อเสียงผู้หนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้แต่งอุเทนคำฉันท์นำขึ้นทูลเกล้าถวาย และได้
รับพระราชทานรางวัลเงิน ๔ ชั่ง

^๑เสนีย์ วิลาวรรณ, ประวัติวรรณคดีและการประพันธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๖.

(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๒๑๗.

^๒คร. สิทธา พิณีภูวคัล และคนอื่น ๆ, ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย

(พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, ๒๕๑๕), หน้า ๒๔๑ - ๒๔๒.

^๓เปลื้อง ณ นคร, ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔.

(พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๔), หน้า ๔๔๕.

๔. พรพวรรณ วัชรภักย์ ได้กล่าวถึงหนังสืออุเทนคำฉันท์ไว้ในวรรณคดีที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปว่า อุเทนคำฉันท์มีชื่อเรื่องเดิมคือ พระนางสามาวดี แล้วต่อจากนั้นจึงเลารายละเอียดของเนื้อเรื่องทั้งหมดพร้อมทั้งแทรกคำประพันธ์ประกอบเป็นบางตอน

๕. นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ กล่าวถึงอุเทนคำฉันท์ไว้ในวรรณคดีเกี่ยวกับพุทธรูปว่า พระยาอิศรานุภาพ (อน) แต่งเรื่องนี้เมื่อครั้งยังมีราชทินนามเป็นพระพิพิชชาติ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นการแสดงความสามารถทางกวีของท่าน และตั้งใจจะแต่งเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ ๔ แล้วจากนั้นจึงกล่าวถึงท่วงทำนองการแต่งและเนื้อเรื่องโดยละเอียด

๖. ผู้ที่กล่าวถึงอุเทนคำฉันท์ละเอียดกว่าทุก ๆ ท่านที่กล่าวมานี้มาแล้ว คือ คณะอาจารย์ภาษาไทยโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ได้กล่าวถึงอุเทนคำฉันท์ในประวัติวรรณคดีไทย เล่ม ๔^๓ ไว้หลายแห่งหลายมุมเกี่ยวกับ ผู้แต่ง จุดมุ่งหมายของการแต่งเนื้อเรื่อง ลักษณะคำประพันธ์ รวมทั้งวิจารณ์คุณค่าของหนังสือเรื่องนี้อย่างชวนให้น่า

^๓พรพวรรณ วัชรภักย์, วรรณคดีที่เกี่ยวกับพระพุทธรูป (พระนคร : บริษัทประชาชน จำกัด, ๒๕๐๘), หน้า ๒๕ - ๕๓.

^๔นิพนธ์ สุขสวัสดิ์, วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธรูป (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชเชต, ๒๕๒๑), หน้า ๒๒๕ - ๓๔.

^๕นิรันดร์ นวมารค และคณะ, ประวัติวรรณคดีไทย เล่ม ๔, หน้า ๑๑๕.

สนใจติดตามอ่านหลายคน คือ

... ลักษณะคำประพันธ์ในอุเทศคำฉันท์มีมากเท่าฉันท์โบราณจารย์
... ถ้าผู้ใดได้อ่านอุเทศคำฉันท์แล้วจะรู้สึกได้ทันทีว่า อุเทศคำฉันท์
เพราะกว่า นุ่มนวลกว่า ผูกใจความประณีตละเอียดลอออย่างยิ่ง
เมื่อกล่าวถึงความโศกที่เป็นความใหม่เล่า ก็มักจะบรรยายเนื้อเรื่อง
เกี่ยวของเสมอ ทำให้อ่านออกกรสสนุก เพราะใคร่จะโรยอย่างกว้าง
ขวาง^๒

แต่หนังสือที่กล่าวอ้างเหล่านั้นเป็นเพียงหนังสืออ่านประกอบการเรียนวรรณคดี
ดังนั้นรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏเกี่ยวกับอุเทศคำฉันท์ จึงเป็นข้อมูลอย่างกว้าง ๆ เป็น
เพียงการแนะนำอุเทศคำฉันท์แก่นักศึกษาเท่านั้น แท้จริงแล้วอุเทศคำฉันท์ยังมีสิ่งน่าสนใจ
ควรแก่การศึกษาค้นคว้าให้ละเอียดลึกซึ้งอีกหลายประการ เช่น ที่มาของเรื่อง ซึ่งให้
รายละเอียดน้อยมาก กล่าวเพียงว่าเป็นนิทานเรื่องหนึ่งในพระธรรมปทัฏฐกถาเท่านั้น แต่
มิได้บอกว่าอยู่ในเล่มใด ภาคใด ชื่อเดิมว่าอะไร และนำมาแต่งอย่างไร เป็นต้น ผู้แต่ง
อาจจะได้เค้าเรื่องจากหนังสืออื่น ๆ มาประกอบเรื่องราวให้น่าสนใจเพิ่มขึ้นก็ได้ ยังมีได้
มีผู้ใดศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงคิดว่าน่าจะได้นำอุเทศคำฉันท์มาวิจัยให้ถ่องแท้
แน่นอนและละเอียดลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างกว้างขวางและถูกต้อง
อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจต่อไป

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

- ๑. เพื่อศึกษาอุเทศคำฉันท์อย่างละเอียดลึกซึ้งทุกแง่ทุกมุม เฉพาะอย่างยิ่งที่มา
ของเรื่อง โดยเปรียบเทียบกับเรื่องราวในวรรณคดีบาลีและวรรณคดีสันสกฤต

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

๒. เพื่อศึกษาลักษณะการแต่ง และวิเคราะห์ให้เห็นสุนทรียภาพทางภาษาที่ใช้ ตลอดจนวิจารณ์การใช้ภาษาในเรื่องนี้ด้วย

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

๑. กำหนดขอบเขตและวางโครงเรื่อง

๒. ศึกษาพระชนมประวัติสุภกตา (อรรคกถาธรรมบท) ของวรรณคดีบาลี เรื่อง พระนางสามาวดี และวรรณคดีสันสกฤต เช่น กถาสรีตสาคร สวप्นवासवत्तคา และอื่น ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับอุเทนคำฉันท์เพื่อวินิจฉัยที่มาของเรื่อง

๓. ศึกษาแนวการวิจารณ์ต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งเอกสาร หรือความรู้ทางวิชาการอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการวินิจฉัยนี้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้วิเคราะห์อุเทนคำฉันท์ ตามขอบเขตที่ได้กำหนดไว้เป็นบท ๆ ไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

๑. ทำให้ทราบที่มาของเรื่อง เข้าใจลักษณะการแต่ง เนื้อเรื่อง ความงามทางภาษา ในอุเทนคำฉันท์ ซึ่งจะช่วยให้มีความซาบซึ้งในคุณค่าและรสวรรณคดีของอุเทนคำฉันท์อย่างละเอียดลึกซึ้งกว่าเดิม

๒. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทยกับวรรณคดีบาลี และวรรณคดีสันสกฤตเป็นอย่างมาก

๓. เป็นการยกย่องและเผยแพร่ผลงานของพระยาอิศรานุกภาพ (อน) ให้เป็นที่รู้จักยิ่งขึ้น

๔. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าวรรณคดีสำคัญของไทย ที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีบาลีและวรรณคดีสันสกฤต หรือผลงานเรื่องอื่น ๆ ของพระยาอิศรานุกภาพ (อน) ต่อไป.